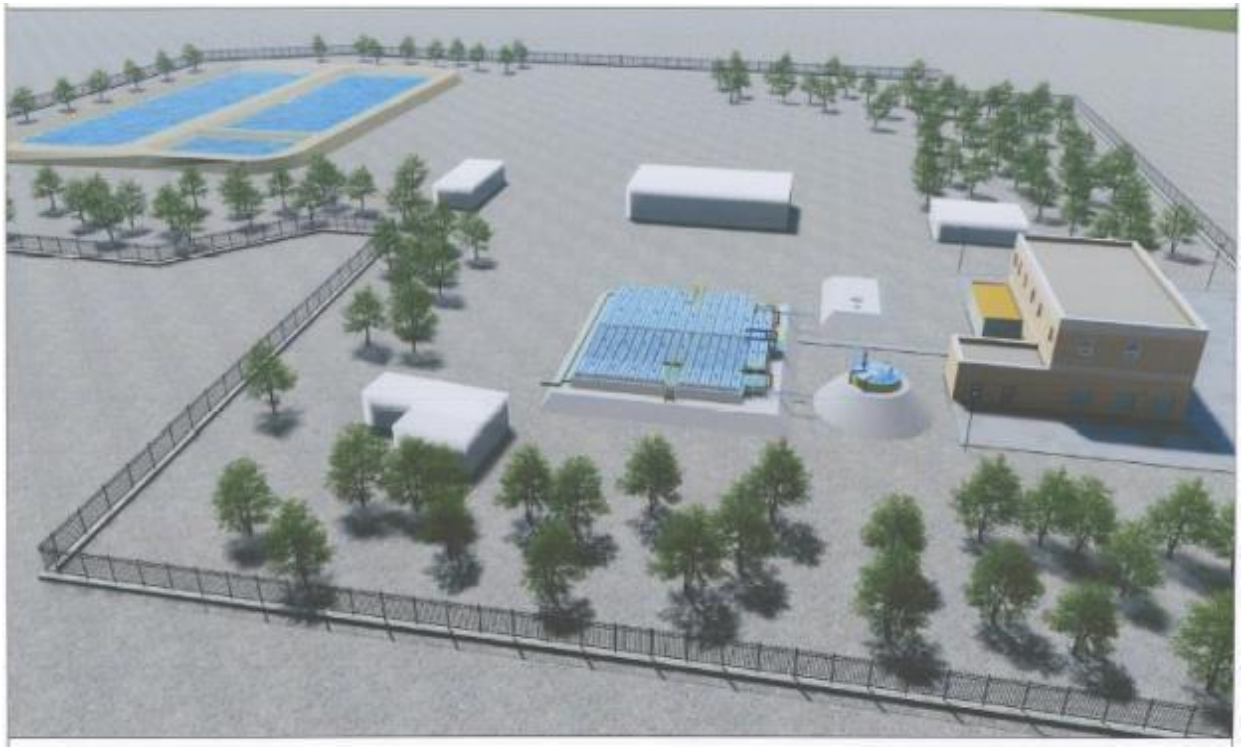
“ХОТ БАЙГУУЛАЛТ, БАРИЛГА, ОРОН СУУЦЖУУЛАЛТЫН ЯАМ"-НЫ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ БАЯН-ӨЛГИЙ АЙМГИЙН ӨЛГИЙ СУМЫН “БОХИР УС ЦЭВЭРЛЭХ БАЙГУУЛАМЖИЙГ ӨРГӨТГӨН ШИНЭЧЛЭХ, ШИНЭЭР БАРИХ” ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

АГУУЛГА

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА 3
   - 1.1. Төслийн нэр 3
   - 1.2. Төсөл хэрэгжүүлэгч 3
   - 1.3. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байршил 3
   - 1.4. Төслийн хүчин чадал 4
   - 1.5. Төслийн дэд бүтэцийн төлөвлөлт 4
   - 1.6. Төсөл хэрэгжих орчны өнөөгийн байдал 4
2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ 6
   - 2.1. Төсөл хэрэгжих орчны байршил, физик газарзүйн онцлог 6
   - 2.2. Уур амьсгал 6
   - 2.3. Төсөл хэрэгжих орчны хөрсөн бүрхэвч 6
   - 2.4. Төсөл хэрэгжих орчны ургамалжилт 8
   - 2.5. Төсөл хэрэгжих орчны ан амьтан 9
   - 2.6. Төсөл хэрэгжих орчны нийгэм, эдийн засгийн хөгжил 9
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ 11
4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ 12
   - 4.1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө 14
   - 4.2. Орчны тохижилт ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө 16
   - 4.3. Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө 17
   - 4.4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө 17
   - 4.5. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө 17
   - 4.6. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө 17
   - 4.7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээний зардал 20
   - 4.8. Бомт-г хэрэгжилтийн нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь 22
   - 4.9. Байгаль орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр 24

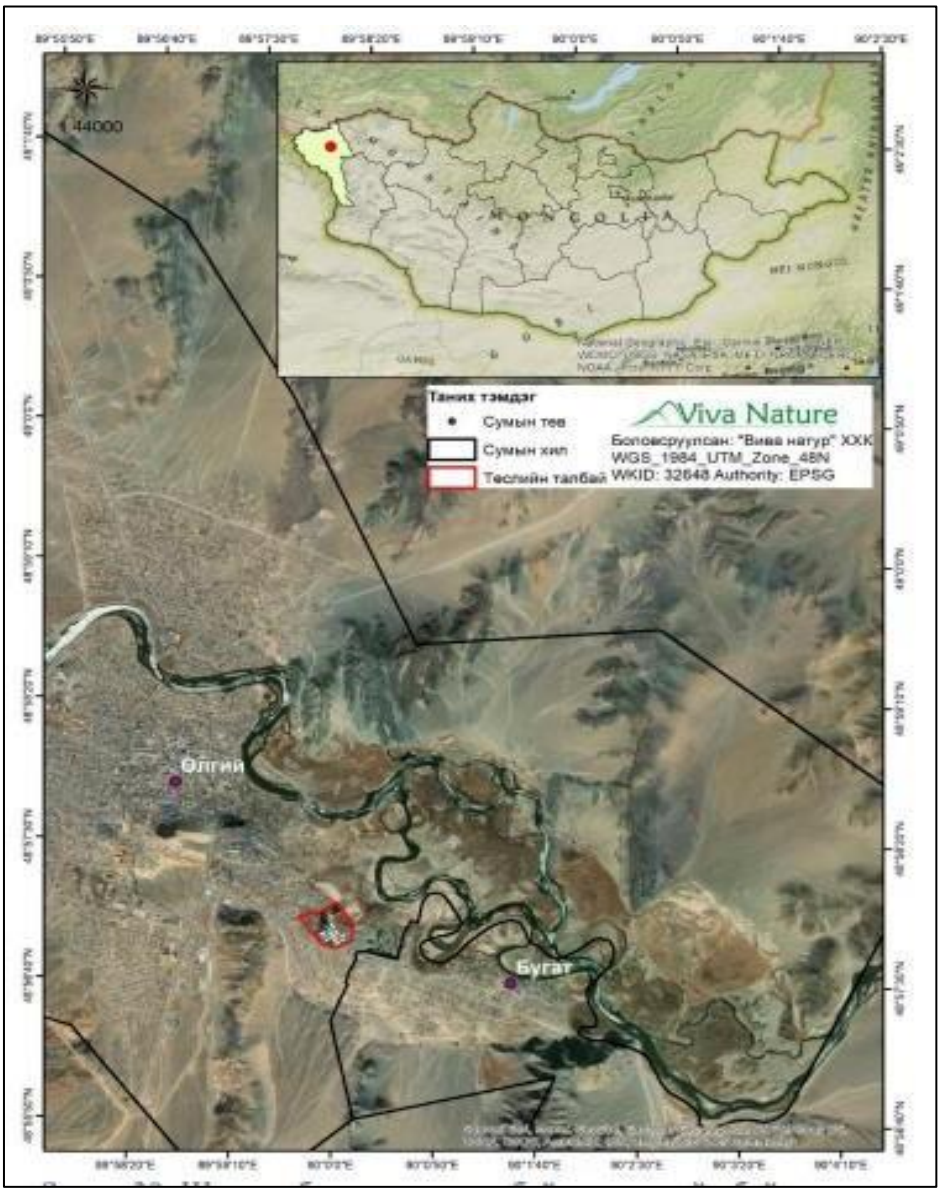
1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн нэр: “Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын “Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийг өргөтгөн шинэчлэх, шинээр барих” төсөл

1.2. Төсөл хэрэгжүүлэгч: “Хот Байгуулалт, Барилга, Орон Сууцжуулалтын Яам”-ны Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын “Аймгуудын бохир ус цэвэрлэх байгууламжийг өргөтгөн шинэчлэх, шинээр барих” төслийг хэрэгжүүлэх нэгж

1.3. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байршил:

Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын бохир ус цэвэрлэх байгууламж нь хуучин буюу одоо ажиллаж байгаа байгууламжийн баруун талд шинээр баригдаж байна. Байгууламж нь Өлгий сумын 4-р баг буюу суурьшлийн бүсийн зүүн урд хэсэгт байрлана.

Зураг 1. Төсөл хэрэгжиж газрын байршлын зураг

1.4. Төслийн хүчин чадал

Төслийн төлөвлөлтөнд тусгасанаар Өлгий сумын ахуйн хэрэгцээнээс гарсан бохир ус болон түүнтэй ойролцоо найрлагатай үйлдвэрийн бохир усыг цэвэрлэхэд зориулагдана. Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн хүчин чадал нь 4200 $м^3$/хоног байна.

1.5. Төслийн дэд бүтцийн төлөвлөлт: Төслийн дэд бүтэц, инженер хангамжийн хувьд төвлөрсөн ба бие даасан холимог шийдэлтэй байна.

Зураг 2. Төслийн дэд бүтцийн шийдэл

1.6. Төсөл хэрэгжих орчны өнөөгийн байдал

Төслийн төлөвлөлтийн дагуу одоогийн байдлаар бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн барилга баригдаж, тоног төхөөрөмжийн суурилуулалт, холболтын ажлууд бүрэн хийгдэж 2025 оны 8 дугаар сард улсын комисст хүлээлгэн өгч, ахуйн бохир усыг хүлээн авч цэвэрлэх байгууламжийн тоног төхөөрөмжийн жигдрүүлэлт, сорилт туршилтын ажлыг хийж эхлээд байна. Өнөөгийн байдлыг доорхи зурагт харуулав.

Захиргаа, үйлдвэрийн барилга гадна талаас

2-р давхарын хэсэг

1-р давхарын хэсэг

Захиргаа, үйлдвэрийн барилга

Биореакторийн барилга

Гадна зам талбайн тохижилт, ногоон байгууламж
Зураг 3. Өнөөгийн байдал

2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

2.1. Төсөл хэрэгжих орчны байршил, физик газарзүйн онцлог

Төсөл хэрэгжиж буй Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сум буюу аймгийн төв нь Улаанбаатар хотоос 1636 километр зайд орших ба Монгол Алтайн нурууны салбар уулсаар хүрээлэгдсэн. Физик газарзүйн мужлалтаар бүхэлдээ Алтайн уулархаг их мужийн Монгол Алтайн дэд мужийн Монгол Алтайн Баруун тойрогт хамаарагдах Бөхөн уулын ар бэлд байрлана. Уул нурууд нь далайн төвшнөөс дээш 3000-3500 м хүртэл үнэмлэхүй өндөртэй, мөнх цаст шовх оргилуудтай, хажуу нь эгц, хад чулуутайгаас гадна гүн хавцал нарийн хөндийгөөр ихээхэн хэрчигдсэний зэрэгцээ тектоникийн ба мөстлөгийн гарал үүсэлтэй 2000 м өндөрт өргөгдсөн өргөн биш уулс хоорондын хотгор багагүй суурийг эзэлнэ. Газар хөдлөлийн эрчим 7 баллд хамаарна.

2.2. Уур амьсгал

Төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн уур амьсгалын 1975-2021 оны хоорондох үзүүлэлтүүдийг боловсруулан доорх хүснэгтээр харууллаа. Жилийн дундаж температур нь 1.1^0C орчим байдаг боловч хамгийн хүйтэндээ хасах 1.3^0C, хамгийн дулаандаа 2.6^0C хүрч байсан бөгөөд 11-н сараас дараа жилийн 3 сар хүртэл сарын дундаж агаарын температур 0-с хүйтэн бөгөөд өвөлдөө -36.7^0C, зундаа 32.3^0C хүрч хүйтэрч, халдаг бол хөрсний гадарга жилийн дундаж температур 3.5^0C, жилийн агуураг нь 11^0 орчим ^{0}C байдаг ажээ. Хур тунадасны хувьд жилдээ 120 орчим мм унадаг хэдий ч зарим жил 50 гаруй мм, харин хур тунадас элбэг жил 250 гаруй мм буюу бага унадаг жилээс 5 дахин их унадаг үе ч тохиолдож байжээ. Агаарын даралт нь өвөлдөө станцын түвшинд 830 орчим гПа, зундаа 820 гаруй гПа болж буурдаг онцлогтой байна. Жилийн аль ч улиралд 20 м/с-с дээш хүчтэй салхилах ба хаврын улиралд 27.2 м/с хүрч хүчтэй салхилах боломжтой. Хаврын улиралд харьцангуй салхитай байхын зэрэгцээ агаарын чийг 30 хувиас доош орж хуурайшдаг нь шороогоор шуурах нөхцлийг бүрдүүлдэг ба жилд 20 орчим өдөр, хамгийн ихдээ 30 өдөр шороогоор шуурдаг байна.

Хүснэгт 1. 1975-2021 оны хоорондох уур амьсгалын үзүүлэлтүүд

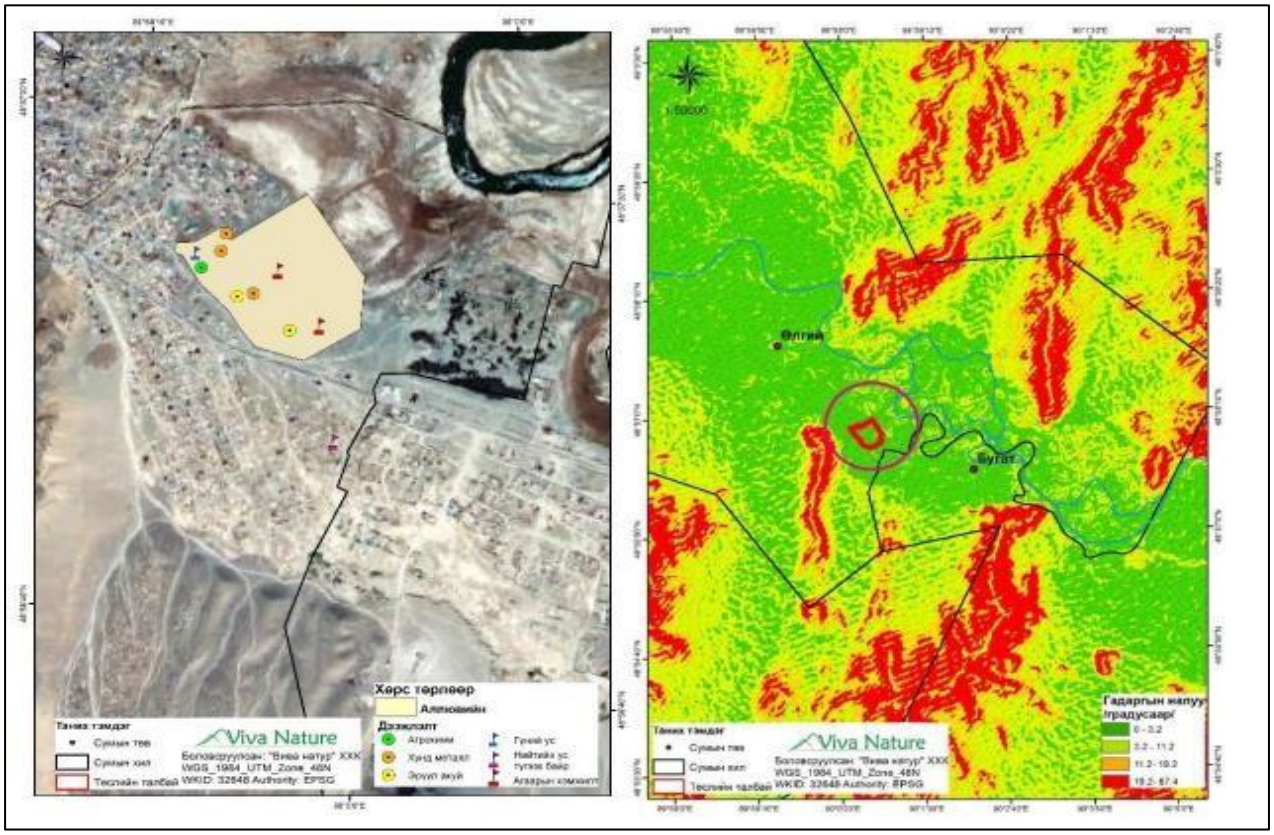
Үзүүлэлт		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Жил
Агаарын температур (^{0}C)	дундаж	-17.1	-13.1	-5.7	3.0	9.8	15.5	17.3	15.3	9.4	1.3	-7.8	-14.3	1.1
	үнэмлэхүй их	4.2	11.5	12.7	27.8	26.1	27.6	32.0	32.3	25.1	17.9	12.8	5.3	32.3
	үнэмлэхүй бага	-36.7	-31.3	-25.3	-20.5	-9.6	1.2	6.2	-3.0	-6.0	-14.0	-26.9	-35.7	-36.7
Хөрсний гадаргын температур (^{0}C)	дундаж	-19.8	-13.9	-2.9	7.9	15.8	22.5	24.0	20.7	12.6	2.1	-9.3	-17.3	3.5
	үнэмлэхүй их	10.1	20.6	42.2	51.6	57.8	65.3	61.5	59.3	50.7	35.3	23.5	10.1	65.3
	үнэмлэхүй бага	-42.2	-42.6	-35.6	-24.3	-13.5	-5.0	-1.4	-3.5	-14.6	-26.8	-34.8	-42.8	-42.8
Хур тунадасны нийлбэр (мм)		0.9	0.8	1.8	4.9	12.6	28.3	31.7	25.9	8.1	3.0	1.5	1.3	118.4
Харьцангуй чийг (%)		77.6	75.1	64.7	49.9	47.9	56.3	65.1	65.7	61.5	63.0	71.6	76.9	64.6
Салхины дундаж хурд (м/с)		2.6	2.7	3.7	4.2	4.2	3.4	3.2	2.9	3.0	3.3	3.3	2.8	3.3
Агаарын даралт (гПа)		828.7	827.2	826.5	826.0	825.3	823.5	822.8	825.2	828.0	829.7	828.8	829.8	826.8

Тухайн бүс нутаг нь жилийн ихэнх улиралд зонхилох салхи нь баруун хойноос болон баруун өмнө зүгийн хооронд салхилдаг бөгөөд жилийн 30 орчим хувьд тогтуун байдаг. Салхины дундаж хурдны ихэнх улиралд 11-17 цагийн хооронд 2.5-3.0 м/с салхитай, харин зуны улиралд ихэнх хугацаанд салхины дундаж хурд 1.2-2.0 м/с байдаг байна. 15 м/с дээш хурдтай өдрийн тоо судалгаанд ашигласан хугацаанд жилд дунджаар 20 орчим өдөр, хамгийн олондоо 30 орчим хоног тохиолдсон бол салхины хамгийн их хурд 32 м/с хүрч байжээ.

2.3. Хөрсөн бүрхэвч

Төслийн талбай нь Хөрс-газарзүйн мужлалтаар өндрийн бүсчлэлээр Монгол Алтайн их мужийн монгол алтайн тойрогт багтаж байна. Талбай хэсгийн гадаргын дундаж өндөр д.т.д 1713 м, гадаргын налуу 0-1 градусын налуутай, гадаргын ерөнхий төрх нь өндөр уул нуруудын дунд голын хөндийд баруун хойноос зүүн урагш чиглэсэн голын хөндий болон өндөр уулын бүсэд оршино. Тус талбайн гадарга нь хайргаар хучигдсан ургамлан бүрхэвчгүй нүцгэн, аллювийн хөрс тархсан барилга байгууламж ихтэй байна. Голын татам, хуурай сайр, давсархаг ба хүний үйл ажиллагаагаар өөрчлөгдсөн хөрсний ангилалаар (2016) Голын татам хуурай сайрын бүлэг аллювийн хайрган хэв шинжит аллювийн хайрган

төрөлд багтаж байна (О.Батхишиг, Монгол орны хөрсний ангилал-2016).

Зураг 4. Хөрсний тархалт, гадаргын налуу /градусаар/

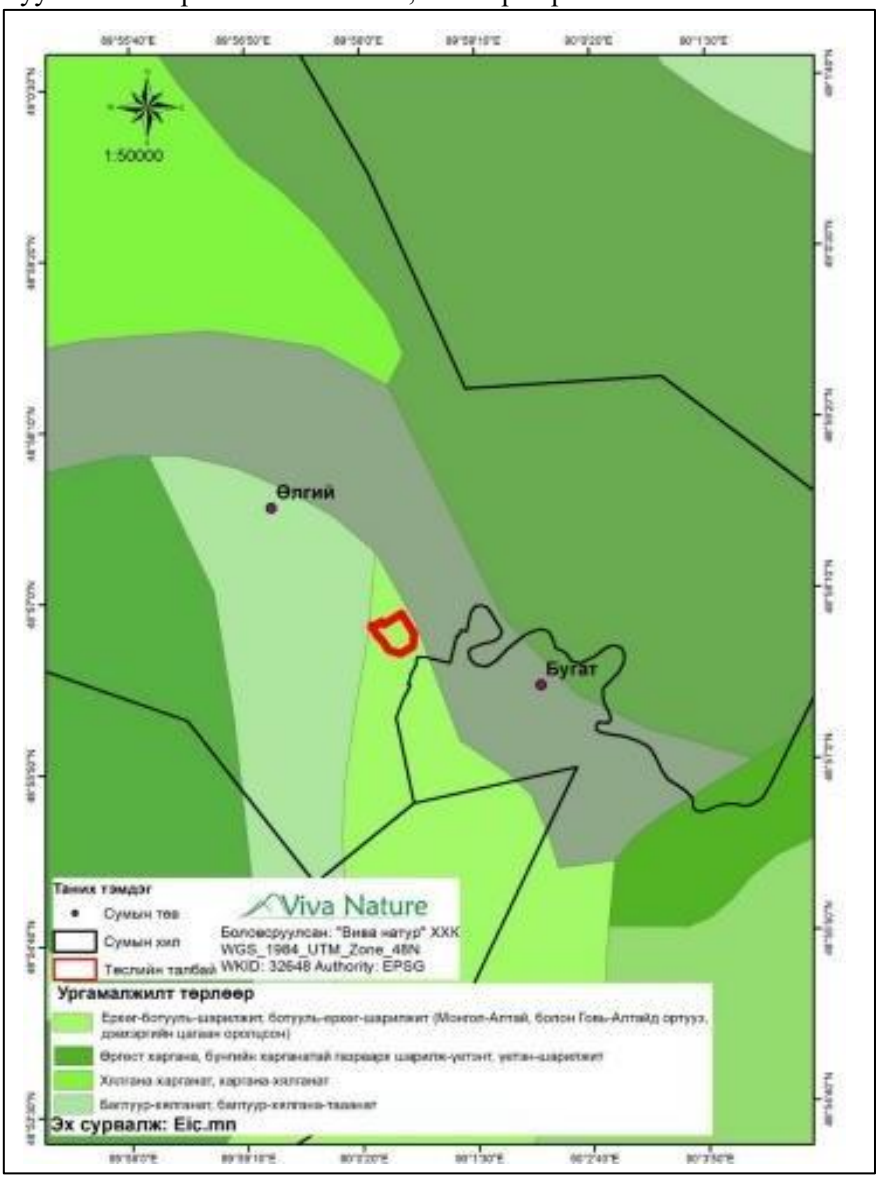
2.4. Ургамлан нөмрөг

Цэвэрлэх байгууламж баригдах талбай нь суурьшлийн бүс буюу хуучин талбайн баруун хэсэгт байрлах бөгөөд техноген нөлөөлөлд өртсөн. Үндсэн ургамлын бүлгэмдэлд өөрчлөлт орсон бөгөөд хөл газрын ургамал давамгайлсан байна.

Зураг 5. Төсөл хэрэгжих талбайн гадаргын төрх байдал

Цэвэрлэх байгууламжийн талбай нь ургамалжилтын ангиллаар Баглуур-хялганат, баглуур-хялгана-таанат бүлгэмдэл тархсан байна.

Зураг 6. Ургамлын бүлгэмдлийн тархалт

2.5. Амьтны аймаг

Өлгий сум буюу аймгийн төвийн суурьшлийн бүс хөгжин тэлэхийн хэрээр тус бүс нутгийн унаган хөрс, ургамлын экосистем бүрэн алдагдсанаас амьтан, ургамлын аймгийн экосистемийн шинж төрхөд ихээр нөлөөлж, энэ хэвийн амьтны зүйлийн бүрдэл нь хот суурин, хүний ойр орчимд амьдрах синатроп зүйлүүд голлон суурьших болсон байна. Аймгийн төв орчмын нутаг дэвсгэрийн төв хэсэгт амьтны аймгийн төрөл зүйл аль хэдийн байгалийн нутагшил, шилжих хөдөлгөөн нь бүрэн алдагдаж зөвхөн хот сууринд амьдардаг цөөн тооны хөхтөн, шувуу зэрэг тааралдаж болно.

2.6. Төсөл хэрэгжих орчны нийгэм, эдийн засгийн хөгжил

Төсөл хэрэгжүүлж буй Баян-Өлгий аймаг нь 1940 оны 8 дугаар сард БНМАУ-ын Бага Хурлын шийдвэрээр байгуулагдсан. Монгол Улсын хамгийн баруун хязгаар Монгол Алтайн нурууны далайн түвшинээс 1301-4374м (нийт нутгийн 95,3 хувь далайн түвшингээс 1600 м-ээс дээш) өргөгдсөн, мөнх цаст өндөр уулсаар хүрээлэгдсэн, 45,8 мянган хавтгай дөрвөлжин км газар нутагтай. ОХУ-ын Алтайн БН Улс (225 км), БНХАУын ШУӨЗО (450км), Монгол Улсын Ховд (450км), Увс (165км) аймгуудтай хиллэдэг. Нийт 110 мянган хүн амтай, үүний 93 хувь казах үндэстэн, үлдсэн хувийг дөрвөд, урианхай, тува,

халх ястангууд эзэлдэг. Засаг захиргааны 14 нэгжтэй (13 сум, 1 тосгон), Нийслэл Улаанбаатараас 1760 км зайд оршдог, аймгийн төв Өлгий хотод 32 мянган хүн оршин суудаг. 2,3 сая малтай.

Байгалийн унаган төрхөө хадгалсан нутаг дэвсгэр нь Мөнх цаст сүрлэг өндөр уулс, уудам хөндий хотос, тунгалаг уст гол мөрөн, нуур цөөрөм, рашаан булаг, жимс жимсгэнэ, дэлхийд ховордсон эмийн ургамал, ан амьтан, жигүүртэн шувууд, алт, мөнгө, гянтболд, төмрийн хүдэр, зэс, хар тугалга зэрэг эрдэс баялагийн арвин их нөөцтэй, уул уурхайн үйлдвэрлэл, эрчимжсэн МАА, улс дамнасан худалдаа үйлчилгээ, аялал жуулчлал, худалдаа, эдийн засгийн чөлөөт бүс хөгжүүлэх боломжтой аймаг юм.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Цэвэрлэх байгууламж байгуулах бүтээн байгуулалт, барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж, шугам сүлжээний болон цэвэрлэх байгууламжийн хэвийн ажиллагааны үед агаарын чанар, хөрс, ус, ургамал, амьтны аймаг зэрэгт байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхээр байна. Болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээг доорх хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 2. Байгаль орчинд учруулж болзошгүй нөлөөлөл

Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг	**Нөлөөллийн үнэлгээ**			**Нийт**
	Бага	Дунд	Их	
Агаарын чанар	2	4	1	7
Хөрсөн бүрхэвч, газрын гадарга	-	5	1	7
Усан орчин	1	12	2	15
Биологийн олон янз байдал	1	5	-	6
Нийт /тоогоор/	4	27	4	35
Нийт /хувиар/	11.4%	77.1%	11.4%	100%

Төслийн үйл ажиллагааанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг байгаль орчны бүрэлдэхүүн тус бүр дээр нь тооцсон ба нийт сөрөг нөлөөллийг тодорхойлсон. Үүнээс 4 буюу 11.4% нь бага, 27 буюу 77.1% нь дунд, 4 буюу 11.4% нь их гэсэн үнэлгээний зэрэгт хамаарагдаж байна.

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын нутаг дэвсгэрт хэрэгжиж буй “Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийг өргөтгөн шинэчлэх, шинээр барих” төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөөгөөг Монгол улсын “Байгаль орчныг хамгаалах тухай”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль болон түүнтэй нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомж, Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29 өдрийн А/618 тоот тушаалаар шинэчлэн батлсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын дагуу боловсруулсан болно.

Ерөнхий зүйл. Төсөл хэрэгжүүлэгч иргэн, хуулийн этгээдийн (цаашид төсөл хэрэгжүүлэгч гэх) байгаль орчныг хамгаалах талаар хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх, тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах, түүнийг хянан батлах, хэрэгжилтийг ханган тайлагнахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад энэхүү журмын зорилго оршино. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч боловсруулж, ерөнхий үнэлгээг хийсэн байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг, нийслэлийн байгаль орчны асуудал хариуцсан газарт хүргүүлэн хянуулж, батлуулна. Ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллагын хянаж, баталсан тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төслийн үйл ажиллагааг эхлүүлэх, үргэлжлүүлэхийг зөвшөөрсөн байгаль орчны үндсэн баримт бичиг болно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, багасгах, төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалахтай холбогдсон арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд оршино. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь дараах үндсэн 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- ✓ Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ)

- ✓ Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ)

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө. Тухайн жилийн БОМТ боловсруулах, биелэлтийг тайлагнах журамд зааснаар байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь дараах агуулгатай байх бөгөөд хийх ажлын зардлыг тус бүрчлэн тооцож төлөвлөнө. Үүнд:

- ✓ Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан төлөвлөгөө
- ✓ Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн ажлын төлөвлөгөө
- ✓ Төслийн талбай орчмын түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө
- ✓ Үйл ажиллагааны үеийн осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

- ✓ Үйл ажиллагааны үеийн хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө
- ✓ Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр
- ✓ Тухайн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөлт
- ✓ БОМТ-г нөлөөллийн бүсийн олон нийт, оршин суугчдад тайлагнах, хэлэлцүүлэх арга хэмжээний төлөвлөлт зэргээс бүрдэнэ.

4.1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар									
1.	Бүх төрлийн тээврийн хэрэгсэлийн, машин механизмын хөдөлгүүрийн шаталтаас үүсэх NO_2, SO_2, CO зэрэг хий нь бичил орчны агаарын чанарт сөргөөр нөлөөлөх	Бүх төрлийн машин механизм, дизель станцад үзлэг оношилгоо засварыг тогтмол хийж, холбогдох стандартын шаардлагад нийцүүлэх	Бүх төрлийн машин техник	ОХШХ-т тусгасаны дагуу **560.0 мян.төг**					MNS 5013:2003 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин – утааны найрлага дах хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5014:2003 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин - Утааны тортогжилтын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2.	Өвлийн улиралд халаалтын зориулалтаар ашиглах уурын зуухнаас гарах утаа орчны агаарт нөлөөлөх	Орчны бохирдлыг хянахын тулд орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн дагуу агаарын шинжилгээ хийлгэж байх	ЦБ-н орчинд						MNS 4585:2023 Агаарын чанар, техникийн ерөнхий шаардлага
Хөрсөн бүрхэвч болон ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар									
3.	Ахуйн болон хатуу хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Бүх төрлийн хатуу болон ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах, хог хаягдал түр хадгалах цэгийн ойр орчин халдваргүйжүүлэлт	Хог хаягдлын цэг, түүний орчинд	-	350.0	4	1400.0	Үйл ажиллагаа ны явцад	Хог хаягдлын тухай хууль /2017 он/, Хөрс цөлжилтөөс хамгаалах тухай хууль, MNS 5850:2019 “Хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч бодис,

		тогтмол хийж байх							элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ”
4.	Болзошгүй аваар, ослын үед хаягдал бохир ус хөрс, хөрсний усанд бохирдол үүсгэх	Хөрсний хяналт шинжилгээний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, хөрсний бохирдлыг хянаж байх	Хог хаягдлын цэг, түүний орчинд	ОХШХ-н зардалд тусгасаны дагуу **720.0 мян.төг**					Хөрс цөлжилтөөс хамгаалах тухай хууль, MNS 5850:2019 “Хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ”
Гадаргын болон газрын доорхи усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар									
5.	ЦБ-н талбайд байрлах гүний худгийн орчинд ариун цэврийн бүс тогтоогоогүйгээс бохирдох	Гүний худгийн эргэн тойронд ариун цэврийн хамгаалалтын бүс тогтоож, тэмдэг тэмдэглэгээг байрлуулах	Гүний худаг, түүний орчинд	-	500.0		500.0	-	БОНХАЖС, БХБСайдын 2015 оны А-230/127 тоот “Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдөх журам” Усны тухай хууль 3-бүлгийн 22-р зүйл ба бусад зүйл, бусад хууль, журам, стандарт
6.	Болзошгүй аваар, ослын үед хаягдал бохир ус гүний усанд бохирдол үүсгэх	Цэвэрлэх байгууламжруу орж ирж байгаа оролт болон гаралтын хэсгээс дээж авч лабораторид шинжлүүлж байх	ЦБ-н руу бохир усны оролт, гаралтын хэсгээс	-	ОХШХ-н зардалд тусгасаны дагуу **800.0 мян.төг**				MNS 4288:1995. Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн байршил, цэвэрлэгээний технологи, түвшинд тавих шаардлага. MNS 4943:2015. Усны чанар. Хаягдал ус
Нийт					**850.0**	**-**	**1900.0**	**-**	**-**

“Хот байгуулалт, барилга, орон сууцжуулалтын яам”-ны Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын “Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийг өргөтгөн шинэчлэх, шинээр барих” төсөл

4.2. Орчны тохижилт ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 3.

Нөхөн сэргээлтийн зорилт	**Нөхөн сэргээх арга хэмжээ**	**Арга хэмжээний цар, хүрээ**	**Нийт зардал (мян.төг)**	**Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж**	**Баримтлах стандарт аргачлал**
ЦБ-н орчны цэвэрлэгээг тогтмол хийж байх одоо байгаа ногоон байгууламжийн талбайг нэмэгдүүлэх		ЦБ-н гадна талбай түүний орчинд	1500.0	2026 он	MNS 5918:2023, “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага” MNS 6260:2011 Зүлэгжүүлэх талбай бэлтгэх, үр тарих арчлах
Нийт зардал		**-**	**1500.0**	-	-

4.3. Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө

Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө нь газрын тос, уул уурхай, цацраг идэвхт ашигт малтмалын ашиглалтын үлдэгдэл нөлөөлөлд өртсөн нөхөн сэргэхгүй газарт биологийн олон янз байдлын тухайн газартай экологийн хувьд төстэй нөхцөлд, өөр газарт дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг гаргадаг ба уг төслийн хувьд дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөг хийх шаардлагагүй болно.

4.4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө

Тухайн төслийн үйлчилгээ болон эрчимтэй сөрөг нөлөөллийн бүсэд зайлшгүй нүүлгэх шаардлагатай иргэд, оршин суугчид, айл өрх, байгууллага байхгүй болно.

4.5. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө

Төсөл хэрэгжих бүс нутаг, түүний орчимд түүх, соёлын өв дурсгалууд илрээгүй болно.

4.6. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарч болзошгүй осол, эрсдэл түүнээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, хэрэгжүүлэх ажлын хүрээ, давтамж, баримтлах стандарт зэргийг доорхи хүснэгтэд тусган оруулав.

Хүснэгт 4. Осол эрсдлийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах стандарт, аргачлал
Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй					
Ажиллагсадын хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дэглэм зөрчигдсөнөөс хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй	Ажиллагсад эрүүл мэндийн үзлэгт орсон байх Анхан шатны тусламжийн эм, тариа, багаж хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангасан байх	Ажлын байранд	550.0	Жилд 1 удаа	MNS 4968: 2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Ерөнхий шаардлага
Мэргэжлээс шалтгаалах өвчлөл үүсэх	Хортой нөхцөлд ажилладаг ажилчдыг хор саармагжуулах нэмэлтээр хангана	Хортой нөхцөлд ажиллаж буй ажиллагсад	350.0	-	Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 28.1.9 дүгээр зүйл
Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө					
Хадгалалтын аюулгүй ажиллагаа алдагдах	Лабораторийн зориулалттай бодисуудыг шаардлага хангасан агуулах, өрөө тасалгаанд хадгалах, агуулахын битүүмжлэлд хяналт тавих	ЦБ-н лабораторид хэрэглэглэх химийн бодис	250.0	Үйл ажиллагааны явцад тогтмол	MNS 6458:2014 Химийн хорт болон аюултай бодисын бүтээгдэхүүний агуулах
	Химийн хорт болон аюултай бодистой ажиллах зааварчилгаа боловсруулж, байгууллагын даргаар батлуулж, ажилчдад танилцуулах	Химийн бодисын хадгалалт, ашиглалтын үед	500.0	Үйл ажиллагааны явцад тогтмол	Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам /Монгол Улсын Шадар сайд, БОАЖ-ын сайд, ЭМ-ийн сайдын 2017 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдрийн 54/А/136/А/215 дугаар хамтарсан тушаалын хавсралт
Химийн бодистой харьцаж буй ажилчид хордох, түлэгдэх	Химийн бодистой харьцан ажилладаг ажилчдад хамгаалах хэрэгсэл олгох /ажлын хувцас, амны хаалт, ханцуйвч, бээлий, нүдний шил/	Химийн бодистой харьцан ажилладаг ажилчид, 5-6 хүн	2300.0	2026 он	Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 15 дугаар зүйл
Нийт			**3950.0**	-	-

4.7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээний зардал

Хог хаягдлыг зориулалтын саванд хадгалах, ангилан ялгах, хог хаягдлын талаархи боловсрол олгох асуудлыг авч хэрэгжүүлэх, ажилчдын дунд сургалт зохион байгуулах, байгальд ээлтэй соёл хэвшүүлэх, хог хаягдлыг зүй зохистой хаях, ангилах, дахин ашиглах дадал зуршлыг төлөвшүүлэх зэргийг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөндөө тусгаж ажиллах шаардлагатай.

Хүснэгт 5. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээний зардал

Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	**Арга хэмжээний цар хүрээ**	**Нэгж үнэ, мян.төг**	**Нийт зардал, мян.төг**	**Хэрэгжүүлэх хугацаа**	**Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг**
Ахуйн хог хаягдал					
Ахуйн гаралтай хог хаягдлыг ангилан ялгаж дахин ашиглах, зайлуулах арга хэмжээнүүдийг тодорхойлох	Ажилчдын байр, барилгын ажлын талбай зэрэг бүх төрлийн байгууламжууд	350,0	350.0	2026 он	Хог хаягдлын тухай хууль болон холбогдох журам, заалтууд
Хог хаягдлын цэгт ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийг тогтмол хийж байх	Хог хаягдлын цэгийн орчинд	250.0	250.0		
Ажилчдад хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, дахин ашиглах, зүй зохистой хаях дадал зуршлыг хэвшүүлэх, сургалт зохион байгуулах	Ажилчдад	260.0			
Үйлдвэрийн хог хаягдал					
Сараалжийн хаягдлын ариутгал халдваргүйжүүлэлтийг тогтмол хийж, төвлөрсөн хогийн цэгт зайлуулах, бүртгэл хөтлөх	Үйлдвэрийн хог хаягдал	250.0		2026 он	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.3, 10.2.4, 10.2.5
Аюултай хог хаягдал					
Лабораторийн зориулалттай химийн бодисын сав баглаа боодлыг аюулгүй хадгалж, нийлүүлэгч байгууллагад	Аюултай хог хаягдал	150.0		2026 он	Хог хаягдлын тухай хуулийн 23-р зүйл

шилжүүлэх, зарим төрлийн полимер бодисын сав баглаа боодлыг дахин боловсруулах үйлдвэрт гэрээний дагуу шилжүүлэх				2026 он	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.5
Нийт зардал /мян.төг/		**850.0**	**1130.0**	-	-

4.8. БОМТ-н хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь жил бүр БОМТ -ний хэрэгжилтийн талаар байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлан хүргүүлэх ба байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, бүх шатны Засаг даргад тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил тутамд хүргүүлнэ.

Удирдлага зохион байгуулалтын талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Хүснэгт 6.

№	Хийгдэх ажлын нэр төрөл	Хийгдэх шаардлага	Хийх хугацаа	Ажлын хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө
1.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө Ерөнхий үнэлгээ хийсэн төрийн захиргааны төв байгууллага /БОУАӨЯ/-д хүргүүлж батлуулах	БОАЖС-н 2019 оны 10 дугаар сарын 29 өдрийн А/618 тоот тушаалаар шинэчлэн баталсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”	Жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан	Жил бүр БОМТ төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулах	Гэрээгээр тохиролцож, мэргэжлийн байгууллагаар
2.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг Ерөнхий үнэлгээ хийсэн төрийн захиргааны төв байгууллага /БОУАӨЯ/-д хүргүүлж батлуулах	БОАЖС-н 2019 оны 10 дугаар сарын 29 өдрийн А/618 тоот тушаалаар шинэчлэн баталсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”	Тухайн жилийн 11-р сарын 01-ны дотор	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг тайлагнаж, дүгнүүлэх	Гэрээгээр тохиролцож, мэргэжлийн байгууллагаар
3.	Хог хаягдлын талаар боловсрол олгох сургалтыг мэргэжлийн байгууллагаар зохион байгуулах	Хог хаягдлын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг мэргэжлийн байгуулагаас сургалт авах	2026 он	Жил бүр	Дотоод зардлаар
4.	Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг тогтоосон хугацаанд төлж байх	-	Үйл ажиллагааны явцад тогтоосон хугацаанд		Гэрээний дагуу

4.9. Тухайн жилийн БОМТ-ний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

Хүснэгт 7.

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
2026 он						
1.	Орон нутгийн иргэд	Мэдээллийн самбар байршуулах	Төслийн үйл ажиллагааны ажлын мэдээлэл, гүйцэтгэл	Жил бүрийн 2-р улиралд	Төслийн менежер	Төслийн талбай эсвэл талбайн ойролцоо хүн, машины хөдөлгөөн ихтэй замын уулзвар хэсэгт г.м
2.	Өлгий сумын цэвэр ус, ариутгах татуургын хэрэглэгчид	Нээлттэй өдөрлөг хэлбэрээр зохион байгуулах	Хэрэглэгчдэд цэвэр усаа хэмнэх, ариг гамтай хэрэглэх талаар сурталчилгаа явуулах, нээлттэй өдөрлөг зохион байгуулах, мэдээлэл түгээх	Жил бүрийн 3-р улиралд	Удирдлага, Ерөнхий инженер, Ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт хариуцсан инженерүүд	Орон нутгийн иргэний танхим

4.10. Байгаль орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр

Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын “Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийг өргөтгөн шинэчлэх, шинээр барих” төслийн байгаль хамгаалах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явц, байгаль орчны доройтол, гэнэтийн бохирдлыг хянах, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор байгаль орчны мониторингийн үйл ажиллагааг явуулна. Мониторинг нь байнгын ажиглалт шинжилгээгээр гарсан үзүүлэлтүүдийн хяналт тэдгээрийн үнэлгээ болон хэтийн төлөв байдлыг урьдчилан таамаглах зэрэг үйл ажиллагаа юм. Энэхүү үйл ажиллагааг хяналт, төлөвлөгөөтэй, цэгц явуулахын тулд “Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр” (ОХШХ)-ийг боловсруулан мөрдөнө.

Хүснэгт 8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Орчны хяналт шинжилгээ хийх хөтөлбөр							
Байгаль орчны бүрэлдэхүүн	**Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт**	**Хэмжих нэгж**	**Хугацаа ба давтамж**	**Хяналт шинжилгээний ажлын хэмжээ**	**Нэгжийн өртөг мян.төг**	**2026 оны зардал, мян.төг**	**Баримтлах стандарт ба арга аргачлал**
Агаар	Агаар дахь хийн агууламж CO_2, SO_2, NO_2, O_3, CH_4, NH_3	мкг/м^3	*Жилд 4 удаа (3,6,9,12 сарууд)*	Төслийн талбайд (2 цэгт * 4 удаа)	70.0	560.0	Агаараас сорьц авах, агаар дахь хүхэрлэг хийн агууламжийг тодорхойлох, агаар дахь азотын давхар ислийн агууламжийг тодорхойлох Агаарын чанарын стандарт MNS: 4585-98, Агаар мандал, сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага MNS: 3384-82
Ус	*pH, Нийт хатуулаг ($CaCO_3$), Ca, Mg, Na, K,Fe,NH_4, SO_4, NO_2, NO_3, CO_3,HCO_3, Ni-ийн агууламж, амт, үнэр, өнгө, тунгалаг,тунадас*	мг/дм^3	Жилд 4 удаа (*3,6,9,12* сарууд)	*Гүний худаг болон Ховд голоос*	47.0	376.0	MNS ISO 5665-5:2001 “Усны чанар.Ундны уснаас дээж авах стандарт. “Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS 0900:2018”
Бохир ус	Усны орчин /Ph/ Жинлэгдэх бодис Перманганатын исэлдэх чадвар /ПИЧ/ Аммони /NH4/ Нитрит /NO2/ Нитрат /NO3/ Фосфор /P/	мг/л	Жилд 4 удаа (*3,6,9,12* сарууд)	*Бохир усны оролт, гаралтын хэсгээс*	100.0	800.0	MNS 4288:1995. Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн байршил, цэвэрлэгээний технологи, түвшинд тавих шаардлага. MNS 4943:2015. Усны чанар. Хаягдал ус
Хөрс	Ялзмаг Урвалын орчин-pH Карбонат Хөдөлгөөнт фосфор, кали (P2O5, K_2O) Цахилгаан дамжуулах чанар	мг	*Жилд 4* удаа (*3,6,9,12* сарууд)	Төслийн талбайд (2 цэгт * 4 удаа)	45.0	720.0	Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5850-2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 3298:1990

	Механик бүрэлдэхүүн чулуу					
	Хүнд металлууд Pb,Co,Ni,Cr,Cd				45.0	180.0
Нийт зардал					**307.0**	**2636.0**

2026 онд Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд нийт зардал: 11116.0 төгрөг зарцуулахаар төлөвлөсөн.